

TAL TÆLLER

IKKE SIDEN 1950'ERNE HAR BRUGEN AF KVANTITATIVE METODER I SOCIOLOGI OG SOCIALVIDENSKAB VÆRET SÅ EFTERSPURGT SOM NU. ET OPGØR MED DE MANGE KVALITATIVE FORSKERES DOMINANS ER I GANG. NYUDNÆVNT PROFESSOR I STATISTIK **ANDERS HOLM** FRA DANMARKS PÆDAGOGISKE UNIVERSITETSSKOLE FORTÆLLER, HVORFOR VIDENSKAB HANDLER OM KVANTITET OG KAUSALITET.

* Asterisk har mødt en mand i medvind, men i mindretal. Han hedder Anders Holm og er professor i statistik ved Institut for pædagogisk psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitets-skole.

"Jeg er jo blot en dum statistiker," kalder han sig smilende – og underspillet – mens han fortæller om fordelene ved at være hård talmand og ikke en blød akademiker optaget af at lave kvalitative interview.

Hvad er problemet ved at benytte sig af kvalitative metoder som dybdeborende interview?

"Problemet med de kvalitative metoder er, at du ikke kan generalisere på grundlag af dem. Som statistiker bliver jeg nødt til at spørge, hvordan du på grundlag af ganske få interview kan generalisere. For nylig sagde en kollega, at var der færre end fem respondenter i en undersøgelse, så var det ikke muligt at bruge statistik. Du kan så vælge at tolke det på den led, at har du under fem respondenter, så må du bruge kvalitative interview. Det mener jeg er en fejl. Laver du en undersøgelse med så få personer, så kan du ikke sige noget som helst om andre end lige netop de fem. Der er – på baggrund af sandsynlighedsteori – udledt nogle statistiske regler for, hvornår og hvordan du kan generalisere. Og fastholder du det statistiske paradigme, betyder det, at der er klare og tydelige regler for, hvordan du generaliserer et fænomen til at gælde for en hel population. Vil du generalisere, så er du nødt til at tælle op. Der er ingen vej uden om," siger Anders Holm.

TÆLLELIGHEDENS REGIME

Det kan godt være, at Anders Holms udtalelser ikke får smilet frem hos det store flertal af forskere inden for sociologi og socialvidenskab. For de gør brug af kvalitative metoder. Men han står bestemt ikke alene med sit krav om brug af kvantitative metoder. Det ser ud til, at vi er på vej ind i en situation, hvor tællelighed som videnskabeligt regime fylder mere og mere. Igen. Vi skal faktisk 50 år tilbage, til 1950'erne, hvor sociologien blev etableret som videnskab i de skandinaviske lande, for at finde en lignende medvindssituation for den kvantitativt orienterede sociologi. Sociologer skulle dengang – som nu – bidrage til den sociale ingeniørkunst. Det videnskabelige ideal blev hentet i naturvidenskab, og der blev lagt afstand til humaniora og historisk forskning. Sociologien skulle give viden om generelle forhold, ikke unikke hændelser.

"Vil du generalisere, så er du nødt til at tælle op. Der er ingen vej uden om."

I 1960'erne ændrede situationen sig. Brugen af kvantitative metoder blev mødt af kritik. Planlæggerne fik ikke den viden, de havde brug for. Midt i 1960'erne opstod i stedet en alternativ måde at udøve sociologisk forskning på. Den kom til at gå under betegnelser som bløde data eller kvalitative metoder. På et tidspunkt faldt kritikken og tilgangen sammen med en øget indflydelse fra marxistisk teori. Konsekvensen var, at en lang

række kvalitative metoder så dagens lys: Hermeneutik, fænomnologi, grounded theory, etnografisk metode og feminisme var – og er – nok forskellige, men fælles om en hård kritik af positivismen.

I 2000'erne er tendensen, at der igen skal være større råderum til den kvantitative forskning.

I 2006 udkom Forskningsrådet for Samfund og Erhverv med rapporten *Dansk Sociologis muligheder*, hvor en ekspertgruppe med formand Heine Andersen i spidsen anbefalede, at sociologien i de kommende år burde give udviklingen af kvantitative dataindsamlings- og analysemetoder høj prioritet. Begrundelsen var, at specielt kvantitative empiriske metoder i en årrække havde haft en relativt svag og marginal plads i dansk sociologisk forskning. I 2007 fulgte Danmarks Evalueringsinstitut efter med vurderingen af *Sociologi og socialvidenskab* ved Københavns Universitet, Aalborg Universitet og Roskilde Universitetscenter. Konklusionen var blandt andet, at de studerendes kvantitative metodekompetencer skulle styrkes på RUC og på KU. KU oprettede da også en metodespecialiseringslinje på kandidatuddannelsen fra 2007, men rapporten pegede på det grundproblem, at vejlederne på uddannelsen ved KU selv anvender kvalitativ metode. Og det tilskynder de studerende til at gøre det samme i deres projekter.

"Der er sjældent noget, som kun er dansk. Jo, leverpostej måske."

FRA TANKESPIND TIL TAL

Filosoffen Karl R. Popper skelnede mellem context of discovery og context of justification. Anders Holm bygger på en sådan skelnen: "Mange idéer, som vi vil undersøge videnskabeligt, bygger på fornemmelser, vi ikke helt kan gøre rede for, men samfundsvidenskab går netop ud på at finde ud af, om disse idéer er udtryk for det rene tankespind," siger Anders Holm.

I artiklen *Livsformer i Danmark: Udbredelse og udviklingstendenser 1981 – 2005* satte Anders Holm og hans kollega Mads Meier Jæger sig for eksempel for at efterprøve Thomas Højrup's idé om livsformer – om idéen om en lønarbejderlivsform, en karrierelivsform og den selverhvervende livsform faktisk gav mening i virkeligheden. Det fandt de ud af ved at efterprøve, om der var systematiske sammenhænge mellem individers erhvervs-mæssige placering og deres arbejdsværdier.

Anders Holm forklarer: "Højrup's livsformer er en god idé baseret på kvalitative studier, som man kan undersøge nærmere. Det vil sige, at Thomas Højrup har snakket med nogen og opdaget noget spændende. Men det må undersøges nærmere. For Højrup's livsformer er en ren dansk foreteelse. Alene det må få de videnskabelige alarmklokker til at ringe. Der er sjældent noget, som kun er dansk. Jo, leverpostej måske."

Undersøgelsen om livsformernes eksistens viste rent faktisk, at der var en udbredt sammenhæng mellem menneskers erhvervs-mæssige placering og en lønarbejderlivsform, hvor →

individerne enten lægger vægt på fritid frem for arbejde, eller en karrierelivsform, hvor de lægger vægt på at realisere sig gennem deres arbejde.

”Det er rigtigt, at vores undersøgelse viste, at Højrup opdagelse var generaliserbar. Men undersøgelsen viste også, at der var noget, som Højrup tog fejl af. Højrup har en tese om, at livsformerne er idiosynkratiske med gensidigt udelukkende holdningsmønstre. Vores empiriske efterprøvning viste det modsatte: Individer kunne være bærere af værdier fra både lønarbejderlivsformen og karrierelivsformen. Da vi præsenterede dette fund ved et forskningsseminar, var der en forsker,

ikke er noget. Og hvor det er umuligt at eftervise en kausal sammenhæng. Det tenderer nogle gange til at læse i kaffegrums.”

Men hvorfor er du så optaget af spørgsmålet kausalitet?

”Hvis verden ikke gentog sig selv på en eller anden måde, så kunne vi lige så godt slukke for den. Hvordan får vi for eksempel de unge til at drikke mindre? Det ved vi ikke, hvis de gør det af en helt ny årsag i morgen. Så kan vi ikke intervenere på fornuftig vis. Hvis indvandrere ikke reagerer på nogenlunde beslægtet vis, når de bliver modtaget på fjendtlig vis, så kan vi lige så godt holde op med at lave videnskabelige studier af det. Så er der ingen grund til at sætte sig for at blive kloge på det.”

”Der er en kedelig tendens blandt bløde akademikere til altid at være enige med hinanden.”

som sagde, at Højrup jo ikke var forkert på den, bare fordi vi havde et resultat, der viste det modsatte. Det er jeg uenig i, men der er en kedelig tendens blandt bløde akademikere til altid at ville være enige med hinanden. Det hænger sammen med, at det aldrig er muligt at holde dem op på data, som er antagonistiske i forhold til deres teser og antagelser,” siger Anders Holm og fortsætter: ”Blandt økonomer og statistikere forholder det sig anderledes. De udgår fra nogle forudsætninger, og heraf følger noget logisk. Det betyder, at man kan se efter, om vi tager fejl.”

BRUG KAUSALITET MOD KAFFEGRUMS

Ifølge Anders Holm er hans grundlæggende problem med kvalitative metoder, at han ikke ved, hvordan man ved hjælp af disse metoder kan påvise kausale sammenhænge: ”Jeg har ganske enkelt ikke mødt et kvalitativt studie, hvor jeg kunne sige til mig selv, her er tale om en overbevisende kausal sammenhæng. Det sjove er, at når jeg taler med forskere, der går ind for brug af kvalitative metoder, så siger de: ’Nu har du fundet nogle sammenhænge i dine mange data. Nu må vi så spørge folk, hvordan det virkelig hænger sammen.’ Jeg tænker det lige omvendt: Nu har jeg talt med nogle folk, fået inspiration, og så må jeg bruge de kvantitative metoder til at finde ud af, hvilke kausale sammenhænge der faktisk er på spil.”

”Jeg har et eksempel på, hvor absurde situationer der kan opstå, når man på grundlag af kvalitative data vil fremskrive en udvikling. I 1926 skriver den tyske kulturforsker Sigfried Kracauer artiklen *Two Planes*, der først beskriver Marseilles lyse sider og dernæst de dystre sider ved at beskrive byens lighus. En professor fra Institut for sociologi ved Københavns Universitet gjorde på et tidspunkt Kracauers beskrivelser til en forudelse af nazismen. Men læser man i Salmonsens Leksikon, altså i udgaven fra 1924, kan man finde samme tekst. Det betyder, at Kracauer og Salmonsens skriver af fra nogle andre – og Kracauer har ikke forudset noget som helst. Faren ved kvalitative studier er, at de beror på, at vi bliver bragt i en stemning, som måske

EN TING AD GANGEN

Men kan man sætte tal og simpel kausalitet på komplekse sociale sammenhænge. Adskiller samfundsvidenskab sig ikke grundlæggende fra den naturvidenskabelige forskning på netop dette punkt?

”Det er ikke samfundsvidenskaberne, som er komplekse. Det er de data, som de har til rådighed, som er fyldt med alt mulig andet end det, som vi vil undersøge dem for. Det er heller ikke fordi, at samfundsvidenskaberne er optaget af noget, som er mere komplekst end det, naturvidenskaben er optaget af. Fysikken er heller ikke monokausal. Der er tusindvis af forhold, der påvirker, hvor lang tid en plasticpose er om at blive nedbrudt ude i naturen. Det betyder, at det er rigtigt nok, at alting er komplekst, men så må vi som forskere forsøge at reducere kompleksiteten og sige noget om en enkelt ting ad gangen. Det kan ikke lade sig gøre at begribe forholdene i deres kompleksitet. Jeg er for eksempel optaget af, hvordan klassestørrelsen påvirker læringen. Det kan sagtens være, at læringen også afhænger af andre faktorer, men det er denne eventuelle effekt af klassestørrelsen, jeg vil forklare. Jeg sætter mig ikke ind i klassen og forsøger at fornemme hele lærings-situationen i al dens kompleksitet. For det lader sig ikke gøre, vil jeg mene.” ■

Af Claus Holm
clho@dpu.dk

ANDERS HOLM

Anders Holm, professor ved Institut for pædagogisk psykologi ved Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.

WWW | www.dpu.dk/om/ahol